DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

RÅSTOFPRISERNE EFTER SUEZ-KONFLIKTENS UDBRUD

For at belyse prisudviklingen på de vigtigste råstoffer i den internationale handel er der i omstående tabel samlet en del prismateriale fra Vesteuropa (i et enkelt tilfælde fra U.S.A.). Materialet skulle både registrere udviklingen i priserne i producentlandene og virkningerne af de stigende fragtrater.

I de fleste tilfælde er tabellen baseret på *prisnoteringer,* men for en række varer har det været umuligt at finde anvendelige vesteuropæiske noteringer (det gælder f.eks. for brændsel, jern og stål og foderstoffer). For tekstilvarer er for nogle serier brugt oplysninger fra det *engelske engrospristal,* der offentliggøres i stærkt specificeret form, og for andre varer er benyttet gennemsnitspriser fra den *danske importstatistik.* Man må antage, at pris- og fragtrateændringer først med nogen forsinkelse indgår i importstatistikken.

Der er foretaget en omregning til prisindeks, idet oktober 1956 – den sidste måned før udbruddet af fjendtlighederne i Ægypten – er sat lig 100. For noteringernes vedkommende stammer tallene fra midten af månederne, mens de øvrige prisserier angiver månedsgennemsnit.

Tabellen viser, at der fra oktober til november–december 1956 indtrådte prisstigninger for de varer, der normalt fragtes til Europa gennem Suez-kanalen: Irakbyg, te, jute, kautsjuk, tin, kopra og mineralske olier. Det er imidlertid karakteristisk, at priserne siden årsskiftet igen er dalet for alle disse varer undtagen for mineralske olier, hvor man må forvente fortsat stigning. For kautsjuk og tin er priserne i februar 1957 nået ned på niveauet fra oktober 1956, mens de øvrige af varerne stadig ligger noget højere end før Suez-konflikten. Når kautsjukprisen ligger lavere nu end i begyndelsen af 1956, må årsagen findes i det betydelige fald i U.S.A.s bilproduktion. For de sidste måneder kommer hertil den formindskede efterspørgsel efter bildæk i Vesteuropa under benzinrestriktionerne. Store russiske gummiindkøb har trukket i modsat retning.

For de vesteuropæiske lande er virkningerne af prisstigningen på flydende brændsel langt større end for de øvrige nævnte varer. For Dan-

Prisindeks for råvarer, okt. 1956=100

Forkortelser: not. = notering midt i måneden.
importpris = gennemsnitlig dansk importpris cif.
engrospris = engelsk engrospristal.

	Pris-grundlag	Jan. 1956	Okt. 1956	Nov. 1956	Dec. 1956	Jan. 1957	Febr. 1957
Landbrugsråstoffer og korn.							
Hvede	engelsk not.	97	100	103	102	107	101
Irak-byg	– –	100	100	103	110	106	100
Bomuldsfrøkager	importpris	105	100	104	104	...	...
Kalksalpeter	–	103	100	100	101	...	...
Kaligødning	–	97	100	98	99	...	...
Nydelsesmidler.							
Kaffe	U.S.A. not.	89	100	101	101	102	103
Te	engelsk not.	105	100	138	166	155	122
Kakao	– –	119	100	104	104	90	92
Cubansk Sukker	U.S.A. not.	98	100	112	148	196	183
Spindestoffer og garn.							
Kæmmet uld (tops)	engelsk not.	84	100	103	106	107	111
Uldgarn	engrospris	92	100	102	104	104	...
Amerikansk bomuld	engelsk not.	107	100	102	104	103	100
Garn af amerikansk bomuld	engrospris	107	100	102	103	103	...
Rayongarn	–	95	100	100	100	100	...
Jute	engelsk not.	94	100	122	134	122	106
Brændsel.							
Amerikanske kul	importpris	92	100	98	98	...	...
Koks og cinders	–	92	100	98	99	...	...
Benzin	–	88	100	97	107	...	...
Fuelolie	–	99	100	107	136	...	...
Jern og metaller.							
Vejet indeks af stangjern, plader og rør	importpriser	97	100	100	102	...	...
Kobber	engelsk not.	137	100	100	96	96	87
Bly	– –	97	100	105	100	102	98
Tin	– –	103	100	108	101	99	96
Zink	– –	102	100	107	106	111	104
Andre råstoffer.							
Fyrretræ	svensk not.	106	100	101	102	...	...
Avispapir	importpris	97	100	100	101	...	...
Kopra (til oliepresning)	engelsk not.	103	100	106	109	108	105
Kautsjuk	– –	122	100	117	121	106	96

marks vedkommende illustreres dette af importstatistikken for 1956, der viser en indførselsværdi på kun ca. 250 mill. kr. for Irakbyg, te, jute, kautsjuk, tin og kopra mod ca. 800 mill. kr. for flydende brændsel. Ganske vist modtager Danmark tildels disse produkter i bearbejdet form (bilgummi, oliekager, sække m.v.), men selv med hensyntagen dertil er virkningen på bytteforholdet af prisstigningerne for disse varer langt mindre end for olieprisstigningerne.

Tilførslerne af flydende brændsel til Europa fra U.S.A. og det karaibiske hav har som bekendt været langt mindre end forudset. I betragtning af, at oliepriserne i det amerikansk-karaibiske område er sat væsentlig i vejret i de sidste måneder, synes det ikke alene at være større omkostninger ved produktionsforøgelse og omdirigering af olietransporter, der er årsager til de utilfredsstillende afskibninger til Europa.

De råvarer, for hvilke Suezkanalens lukning er uden synderlig betydning, har ikke vist nogen gennemgående tendens til prisstigning; der har været forhøjelser for nogle varer, men nedgang for andre. I mange tilfælde har priserne siden oktober sidste år fortsat med at bevæge sig i samme retning som i den foregående periode fra foråret til efteråret 1956 – det gælder i særlig grad uld.

Straks ved de australske, new zealandske og sydafrikanske uldauktioners åbning i sommeren 1956 indtrådte en betydelig prisstigning, efter at uldmarkedet i de foregående par år havde været præget af prisfald. Den nedadgående tendens i verdens uldforbrug menes at være standset, og tekstilfabrikkerne, der i foregående perioder har reduceret deres lagre af uld, køber nu ind svarende til deres løbende forbrug. Fra oktober til februar steg uldpriserne i Vesteuropa yderligere, en stigning, der kun i ringe grad skyldes Suez-krisen. Ganske vist er søvejen rundt om Kap fra Australien og New Zealand til Nordeuropa ca. 30 pct. længere end via Suez, men merdistancen er meget mindre end fra Indien og den persiske golf (ca. 70 pct.). Dertil kommer, at uld er betydeligt lettere i forhold til værdien end kautsjuk, kopra, jute, råolie og andre råstoffer fra Østen, således at fragtomkostningerne ikke bliver så store.

Priserne for uldgarn og uldmetervarer er fulgt med opad, men i noget svagere tempo end for råuld og kæmmet uld.

For bomuld nedsatte hovedeksportøren U.S.A. sine eksportpriser i begyndelsen af 1956 for at få reduceret de kæmpemæssige overskudslagre, regeringen har måttet ophobe under landbrugsstøttepolitikken. Siden oktober har prisudsvingene været små. Bomuldsgarn spundet af amerikansk bomuld og bomuldsmetervarer har vist samme prisudvikling. Derimod er ægyptisk bomuld, der er af en betydeligt mere eftertragtet kvalitet end den amerikanske, steget voldsomt i pris; det er imidlertid kun små kvantiteter, der er kommet på markedet i Vesteuropa.

For syntetiske spindestoffer har priserne i de sidste måneder ligget stabilt.

Jern og stål og papir har fortsat den svage, men jævne stigning, som har karakteriseret de sidste par år. Træmarkedet har derimod ligget ret usikkert, idet køberne har været tilbageholdende med ordreplaceringen for 1957-leveringer; priserne for 1956-leverancerne lå nogle procent under det foregående år.

For ikke-jernholdige metaller har markedet i 1956 og begyndelsen af 1957 været præget af de engelske og amerikanske regeringers politik med hensyn til strategiske lagerbeholdninger. Den engelske regering har søgt at forbedre statsbudgettet ved at afhænde en del af sine strategiske metallagre, og dette har givet sig til kende ved et svagt marked for kobber og tin, mens markedet for bly og zink har vist fasthed, fordi den amerikanske regering har fortsat sine strategiske opkøb af disse metaller.

For fast brændsel er der ikke tale om noget frit marked i de vesteuropæiske eksportørlande. Danmark modtager ca. 70 pct. af sine leverancer fra England – med fastlagte kvantiteter og til priser, der ligger lavere end for amerikanske og polske kul. Importpriserne for amerikanske kul cif dansk havn steg en halv snes procent fra begyndelsen af 1956 til oktober måned. Fra oktober til december var priserne omtrent uændret, men det skyldes kun, at der har været tale om kul sluttet til fragter, før den store fragtratestigning satte ind.

Kulfragterne fra U.S.A. (Hampton Roads) til Antwerpen/Rotterdam har udviklet sig således:

Fragter sluttet i midten af		shilling pr. ton
oktober	1956	74
november	–	95
december	–	102½
januar	1957	103
februar	–	98½

Det fragtniveau, der nu råder, indebærer, at fragtomkostningen over Atlanten er en hel del større end den pris, hvortil kullene købes leveret i amerikansk havn.

KONJUNKTURUDVIKLINGEN I U.S.A. OG VESTEUROPA

Den meget stærke stigning i den amerikanske industriproduktion, som blev afbrudt omkring årsskiftet 1955–56, er ikke blevet genoptaget, men det sæsonudjævnede produktionsindeks er i de sidste måneder af 1956 steget nogle få procent.

Sæsonudjævnede industriproduktionsindeks for U. S. A.,

1947–49 = 100.

	Dec. 1955	2. kvt. 1956	4. kvt. 1956
Industri og minedrift	144	142	146
Heraf:			
jern- og metalværker	150	142	148
maskiner og apparater	164	169	175
transportmidler	212	190	213
sten-, ler- og glasindustri	154	160	158
tekstilindustri	109	103	104[1]
beklædningsindustri	116	111	114[1]
næringsmiddel- og drikkevareindustri	113	112	114[1]

[1] Oktober–november.

Produktionsindeksene i juli og august var stærkt påvirket af stålstrejken, og 4. kvartal er derfor i tabellen sammenlignet med 2. kvartal 1956. Produktionsstigningen fra 2. til 4. kvartal er ganske overvejende koncentreret om jern- og metalindustrien, inden for hvilken både de grene, der fremstiller stål og metaller, og de grene, der producerer færdige maskiner, apparater og transportmidler, kan notere stigning. Dette gælder også bilfabrikkerne, der i perioden før 2. kvartal var ramt af stærk produktionsnedgang.

Byggematerialeindustrien og de industrigrene, der fremstiller andre forbrugsvarer end biler, har derimod kun vist ubetydelig stigning.

Det samlede forbrug, målt i dollars, har fortsat været stigende, men den væsentligste del af stigningen kan i 1956 tilskrives prisstigninger, mens hovedparten af 1954- og 1955-stigningerne var udtryk for mængdeforøgelser.

	Udgifter til privat forbrug (sæsonudjævnet årsrate) milliarder dollars	Detailpristal 1947–49 = 100
1. kvartal 1955	246.7	114
1. – 1956	261.7	115
2. – –	263.7	116
3. – –	266.8	117
4. – –	271	118

Bygge- og anlægsinvesteringernes totalsum er i de sidste par år steget nogenlunde svarende til stigningen i byggeomkostningerne, idet en nedgang for boligbyggeriet er blevet opvejet af stigning i erhvervsbyggeri og offentlig bygge- og anlægsvirksomhed. I efteråret 1956 synes imidlertid nedgangen i boligbyggeriet og stigningen i erhvervsbyggeriet at være op-

hørt. Derimod efterspørger erhvervslivet fortsat maskiner og andet produktionsudstyr i stigende tempo. Ordretilgangen til maskinfabrikkerne har således i efteråret 1956 været en halv snes procent større end i efteråret 1955.

Det inflationspres, der består i U.S.A., og som har vakt bekymring i Federal Reserve Board og efterhånden også i administrationen, gør sig overvejende gældende for investeringsvarer, og den stramme kreditpolitik er derfor blevet opretholdt. Den effektive rente af lange aktieselskabsobligationer er gradvis steget igennem 1956, således at den i december lå 0.6 pct. over niveauet et år før.

Amerikanske konjunkturtal.

	Pristal, 1947-49 = 100			Industriproduktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2] 1947-49 = 100		Arbejdsmarked			Detailomsætning[4] Mld. $	Udenrigshandel[7]		Aktiekurser[8] 1935 = 39–100	Personlige indkomster[9] Mld. $	Bruttonationalprodukt[9] Mld. $
	Engrospriser		Leveomkostn. 1947–49 = 100												
	Samlet indeks	Landbr.-produkt			Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3] Mill.	Arbejdsløshed[4] Mill.	Arbejdsløn[5] Cents		Import Mill. $	Eksport Mill. $			
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	747	857	146	226	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	923	1253	177	254	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	899	1267	188	268	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	914	1315	193	286	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2	181	14.2	858	1259	229	287	361
1955	111	90	115	139	261	278	49.4	2.7	188	15.5	948	1294	301	306	391
1956	114	89	117	143	..	..	51.5	2.6	198	16.0	..	..	341	..	412
1. kvt. 1955	110	93	114	133	260	292	48.5	3.3	185	14.9	913	1250	275	296	378
2. kvt. —	110	92	114	138	250	285	49.2	2.7	187	15.3	922	1301	291	304	388
3. kvt. —	111	89	115	140	255	277	49.7	2.3	189	15.7	930	1252	320	309	396
4. kvt. —	111	85	115	143	277	259	50.1	2.3	192	15.8	1030	1370	318	315	402
1. kvt. 1956	112	86	115	142	298	308	51.1	2.9	194	15.6	1074	1402	331	317	403
2. kvt. —	114	90	116	142	263	290	51.5	2.7	197	15.8	1037	1631	345	323	408
3. kvt. —	115	90	117	141	255	260	51.5	2.3	198	16.1	1031	1549	352	327	414
Oktober 1956	116	88	118	146	248	230	51.9	1.9	202	16.0	1120	1656	337	332	
November —	116	88	118	146	242	197	51.9	2.5	203	16.4	986	1515	334	334	424
December —	116	89	118	147	..	..	52.0	2.5	205	(16.4)	..	..	340	334	
Slutn. jan. 1957	117	89	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Beregningsgrundlaget ændret fra jan. 1956 [4] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954. [5] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [7] Generalhandel. Eksporten indbefatter militære gaveydelser. [8] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og »public utility« selskaber. [9] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis.

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[2] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Arbejdsmarked			Privat forbrug[3] Mill. £ 1948-priser	Udenrigshandel[6]		Valutastilling		
	Engrospriser[1] Juni 1949 = 100	Leveomkostninger Juni 1947 = 100			Beskæftigede Mill.	Arbejdsløse[3] 1000	Arbejdsløn[4] Juni 1947 = 100		Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollarbeholdning[7] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	.	2776
1950	107	114	114	17.1	22.55	341	111	741	218	191	3300	225	10486
1951	125	125	117	16.8	22.73	281	120	736	325	226	2335	−465	10665
1952	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	−614	9002
1953	125	140	121	27.2	22.74	380	136	757	279	224	2518	−555	9769
1954	126	143	130	29.5	23.11	318	142	794	281	231	2762	−335	10357
1955	130	149	137	27.0	23.45	265	151	818	324	252	2120	−339	10002
1956	135	157	..	25.6		287	163		324	276	2133	−350	..
1. kvt. 1955	128	146	135	28.0	23.25	320	147	809	335	258	2667	−330	..
2. kvt. —	129	148	136	25.0	23.40	265	152	812	299	225	2680	−268	10324
3. kvt. —	130	150	137	26.7	23.54	225	153	818	327	253	2345	−305	..
4. kvt. —	132	153	140	28.3	23.59	248	154	833	334	272	2120	−339	10002
1. kvt. 1956	134	154	137	23.1	23.46	305	159	819	328	272	2277	−348	..
2. kvt. —	135	157	136	26.1	23.50	266	164	818	331	285	2385	−326	9940
3. kvt. —	136	157	136	25.4	23.57	276	165	(823)	312	256	2328	−325	..
Oktober 1956	136	158	136	27.6	..	279	165	..	354	308	2244	−330	..
November —	137	158	137	28.2	..	293	165	..	320	307	1965	−337	..
December —	137	159	..	27.7	..	330	165	..	308	265	2133	−350	..
Januar 1957	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2084	(−346)	..

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Prisindeks for forarbejdede produkter bortset fra brændsel, fødevarer og tobak. [2] Incl. minedrift, energiproduktion og byggeri. Sæsonudjævnet. [3] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [4] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [5] Sæsonudjævnet. [6] Generalhandel. [7] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

I Vesteuropa har konjunkturtendenserne fra de første 3 kvartaler af 1956 fortsat gjort sig gældende i 4. kvartal: Industriproduktionen i England er stagnerende, produktionsstigningen i Vesttyskland er noget mindre end i 1955, mens højkonjunkturen i Frankrig fortsætter temmelig tøjlesløst uden synderlige kontraktive indgreb fra myndighederne.

Suezkrisen omkring 1. november førte til voldsomme valutatab for England som følge af spekulative kapitalbevægelser. Den engelske handelsbalance viser ikke nogen tilsvarende forringelse. Derimod er den franske handelsbalance blevet stærkt forværret siden begyndelsen af 1956. Mens der i 1955 var balance mellem eksport og import, er eksporten i

1956 gået ned, mens importen er steget, således at underskuddet på handelsbalancen for hele året nåede op på ca. 400 milliarder francs. Valutareserverne er som følge deraf reduceret, og i begyndelsen af 1957 er nedgangen forstærket.

Vesttysklands betalingsbalance forbedredes i 1956. Overskuddet på handelsbalancen steg fra godt 1 milliard D-mark til ca. 3 milliarder, hvoraf årets sidste kvartal tegner sig for den ene milliard.

DEN ØKONOMISKE POLITIK I NORGE

I nationalbudgettet for 1957 kommer den norske regering med følgende kategoriske udtalelse:

> »Det er fortsatt grunnlag for en ytterligere opplåning i utlandet. Norge har fremdeles store unyttede naturlige ressurser. Regjeringen vil fortsatt gå inn for å øke muligheterne for å utnytte disse ressurser ved lån i utlandet, i den utstrekning slike lån kan oppnås på tilfredsstillende vilkår«. (Nasjonalbudsjettet 1957, side 5).

Det drejer sig her netop om hovedpunkterne i den økonomiske efterkrigspolitik i Norge: Regeringen har tilstræbt et *meget højt investeringsniveau,* i betydelig grad finansieret ved optagelse af *lån i udlandet.*

Nationalindkomstberegningerne viser, at omkring $^1/_3$ af nationalproduktet i Norge investeres, mens omkring $^1/_5$ er det sædvanlige niveau for de vesteuropæiske lande igennem de senere år. Selv om man kan sætte spørgsmålstegn ved, om nationalindkomstberegningernes skillelinje mellem investering og forbrug er draget på helt samme måde i de forskellige lande, er der dog ikke tvivl om, at investeringsniveauet i Norge ligger langt over noget andet vesteuropæisk lands.

I de senere år har Norge optaget lån i udlandet til op mod *1 milliard norske kr. årligt,* hvoraf en mindre del er medgået til afdrag på gæld. Omkring halvdelen af disse beløb falder på kreditter i forbindelse med køb af

Norges kapitalbalance 1955.

	Mill. norske kr.
Saldo på den løbende betalingsbalance	÷972
Nettokredit opnået ved skibshandel[1])	527
Optagelse af langfristede lån i udlandet iøvrigt	428
Afdrag på den langfristede gæld (÷)	÷115
Andre kapitalbevægelser samt eventuelle fejl ved opgørelsen af den løbende betalingsbalance	366
Forbedring af valutastillingen	234

[1]) Nettoskibsimporten var 1238 mill. kr.

nye skibe i udlandet, mens resten ganske overvejende skyldes det offentliges optagelse af langfristede lån.

Man har systematisk og med stor energi søgt at tilkæmpe sig kredit ved henvendelse til internationale institutioner, i forbindelse med oprettelsen af den europæiske betalingsunion og i tilknytning til vareleverancer fra andre lande. Et frisk eksempel giver aftalen mellem norsk industri og den svenske automobilfabrik Volvo, hvorefter den svenske fabrik får en fortrinsstilling på det norske bilmarked mod til gengæld at lade visse halvfabrikata til Volvo-biler fremstille i norske virksomheder. Nordmændene har i den forbindelse opnået en kredit hos det svenske firma til at finansiere de investeringer, som er nødvendige for at starte den norske halvfabrikataproduktion.

Som anført har *både det offentlige og erhvervslivet* optaget lån i udlandet. Også bag erhvervslivets låntagning spores imidlertid *statens politik,* idet virksomhederne er blevet opmuntret eller presset til at søge udenlandske lån eller har været undergivet direkte indflydelse fra staten gennem dennes aktiebesiddelse.

For et par år siden fremkom fra norsk side tanker om at lade et nordisk økonomisk samarbejde tage form af en fælles planlægning af investeringer i ny vareproduktion. Selv om motivet bag disse tanker først og fremmest lå i frygten for et nordisk samarbejde, der ville føre til udkonkurrering af bestående norske virksomheder, var der formentlig et stærkt ønske om at gå ind i et samarbejde, der kunne trække investeringer og kreditter til Norge.

Hovedvægten i de norske investeringer ligger på *skibsfarten, de råstofproducerende erhverv og elværkerne.* Disse erhverv er alle karakteriseret ved, at investeringerne tager lang tid, fra ordre afgives eller udbygning sættes i værk, til skibet er bygget eller råstof- og kraftproduktionen kommer igang. Samtidig er de kendetegnet ved en uhyre kapitalintensitet, når man sammenligner den investerede kapital med det antal mennesker, der til sin tid bliver beskæftiget.

Som eksempel kan nævnes, at der i femårsperioden 1951–55 blev investeret ca. 1200 millioner kr. i *jern- og metalværker,* for en væsentlig del i det nye jern- og stålværk Mo i Rana mellem Trondheim og Narvik. Dette værk har været under opbygning i den sidste halve snes år, men kom først op på fuld produktion i september 1956. Ved værket er kun beskæftiget nogle få tusinde arbejdere, således at investeringen pr. beskæftiget løber op i langt over 100.000 kr.

Af andre industriforetagender, der er investeret store beløb i, kan nævnes jernmalmværket A/S Syd-Varanger i det nordøstligste Norge, det nye aluminiumsværk Sunndalsøra og udbygningen af den elektrokemiske industri i Norsk Hydro (kalksalpeter og andre kvælstofprodukter).

Norsk produktion af en række varer, 1000 tons.

	Jern-malm	Kobber-malm	Råjern	Råstål	Alumi-minium	Kvæl-stof	Papir-masse	Cement
1949....	374	21,9	62	77	36	125	893	593
1952....	888	23,3	58	98	53	175	1009	755
1955....	1383	26,9	108	166	75	202	1265	830
1956 ca.	1700	28,2	180	280	92	200	1250	900

Også i *fiskeriet* og *landbruget*, især det nordnorske, er der foretaget omfattende investeringer. Udviklingen af erhvervslivet i *Nordnorge* er begrundet dels i de store mineralforekomster, dels i frygten for at lade disse egne henligge tyndt befolkede i nærheden af russisk område.

Boligbyggeriet har været ret omfattende. Siden 1952 er der bygget 30–35.000 lejligheder om året, hvilket i forhold til folketallet er 1 ½–2 gange så meget som i Danmark.

De store investeringer har sat sig spor i en *stærk vækst i produktionen* i mange industrier, specielt i minedriften, jern- og metalværkerne, skibsværfterne, den elektrokemiske industri og fremstillingen af papirmasse, alle udprægede eksportindustrier, samt i sten-, ler- og glasindustrien, der har leveret byggematerialer til investeringerne. Derimod har produktionsstigningen i de industrigrene, der forsyner hjemmemarkedet med forbrugsvarer, været mere beskeden. Disse industrier har ganske vist heller ikke i større udstrækning nydt godt af den investeringsfremmende politik, idet de har været vanskeligere stillet med hensyn til finansiering og samtidig har mærket den stramme finanspolitiks virkninger på forbrugernes efterspørgsel.

Nedenstående tabel giver et indtryk af den forskellige udvikling i produktionen fra branche til branche siden produktionsindeksenes basisår 1949.

Produktionsindeks for den norske industri.

	Indeks 1956 med 1949 = 100
Industrier med store investeringer:	
Malm- og kulgruber	172
Jern- og metalværker	224
Jern- og metalforbrugende industri	156
Elektrokemisk industri	205
Papirmasse- og papirfabrikker	150
Sten-, ler- og glasindustri	187
Andre industrier:	
Nærings- og nydelsesmidler	115
Tekstilindustri	116
Beklædningsindustri	151
Træ- og møbelindustri	118
Andre industrier	131

De norske redere har kontraheret skibe til ca. *1 million bruttoregistertons leveret i hvert af årene 1957–59,* deraf knap 200.000 tons fra norske værfter. Anskaffelsessummen bliver 2–2½ milliarder kroner årligt. I *industrien* (virksomheder med mindst 5 arbejdere) blev der i 1955 investeret *ca. 1300 mill. kr.,* hvilket er betydeligt mere end for dansk industri. Det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at de mekaniske og elektriske maskinfabrikker spiller en meget ringe rolle inden for norsk industri, idet de – i henseende til såvel beskæftigelse og forædlingsværdi som investeringsudgifter – kun har en andel på 5–8 pct. af den samlede industri, mens de f. eks. i Danmark ligger på omkring 20 pct. Dette indebærer, at en overvejende del af maskininvesteringerne er foretaget i importerede maskiner.

Man kan summere *virkningerne af investerings- og lånepolitikken* op således:

1: Man har fået et *højt aktivitetsniveau,* både under udbygningen af erhvervslivet, og efter at investeringsgoderne er kommet i fuld drift. I så henseende er Norge og Danmark modpoler, som det fremgår af følgende tal, der viser, at ekspansionen er fortsat i Norge selv under den kontraktive politik, der er fulgt af regeringen i det sidste par år, mens den danske økonomi er stagneret.

Arbejdsløshed og industriproduktion i Norge og Danmark.

	1954	1955	1956
Antal arbejdsløse gnstl. i maj–oktober (1000):			
Norge[1]	5,6	5,0	5,8
Danmark[2]	26,4	34,6	40,1
Produktionsindeks for industrien, 1953 = 100:			
Norge	110	113	119
Danmark	109	110	108

[1]) Arbejdsløse tilmeldt arbejdsanvisningskontorerne.
[2]) Arbejdsløse medlemmer af arbejdsløshedskasserne.

2: Investeringerne har givet en *stor valutaindtjening* på grund af den større eksportproduktion, som de har muliggjort, og som følge af den gunstige udvikling i eksportpriser og fragtrater. Udgiften til renter og afdrag af den udenlandske gæld sker derimod i penge, der stadig forringes i værdi. Under en ugunstig prisudvikling er der derimod risiko for, at nogle af investeringerne vil vise sig at være fejlslagne. Det er en ret udbredt opfattelse, at Mo i Rana ikke vil være konkurrencedygtigt under mere normale forhold end dem, der i øjeblikket hersker på jern- og stålmarkedet.

3: Trods underskud på den løbende betalingsbalance på en lille milliard kr. (i 1956 dog kun et par hundrede millioner) er *valutastillingen* blevet opretholdt eller gået frem.

4: Man må formode, at de store investeringer medfører en betragtelig *stigning i produktiviteten,* sådan at forbruget efterhånden kan forøges, samtidig med at investeringsniveauet opretholdes.

Det er interessant at *sammenligne* de betragtninger, der ligger til grund for den norske politik, med *den danske økonomiske politiks holdning* til investeringerne og deres finansiering. I samarbejdsudvalgets betænkning fra sommeren 1956 udtales det:

»Det må antages, at Danmark i efterkrigsårene vanskeligt kunne have optaget langfristede lån i udlandet svarende til eller overstigende den stedfundne afvikling af ældre gæld, og der synes stadig kun at foreligge meget begrænsede muligheder for placering af faste lån i udlandet...«[1]).

Men bortset fra vanskelighederne ved at optage lån finder formandsskabet for samarbejdsudvalget det betænkeligt at låne i udlandet, idet det efter at have nævnt nogle fordele ved låntagning anfører:

»De ovenfor nævnte fordele forudsætter alle, at man ikke, hvis det viser sig muligt at optage lån i udlandet, fristes til at slække den almindelige økonomiske politik, f. eks. ved en langsom stigning i statsudgifterne uden en tilsvarende forøgelse af indtægterne. I så fald formindsker man blot den del af investeringerne, der finansieres ved egen opsparing, og man opnår således ikke det, der var hensigten med låntagningen: at fastholde eller forøge investeringerne«[2]).

Det norske nationalbudget for 1957 indeholder et bilag om, hvordan udviklingen er forløbet, siden man opstillede langtidsprogrammet for 1954–57. Dengang regnede man ikke med, at det ville være muligt at finansiere så stort et betalingsbalanceunderskud som i den første efterkrigstid, men man anslog at kunne skaffe dækning for ialt 1000 millioner kr. i løbet af den 4-årige programperiode.

»Det har været mulig å gjennemføre en betydelig større opplåning enn opprinnelig antatt. For de første tre år av programperioden var den langsiktige nettoopplåningen rundt 1800 millioner kroner, og ytterligere beløp er allerede sikret for 1957 og senere år«.

Den politiske baggrund er forskellig i de to lande. I Norge sidder et enkelt parti med et fast flertal i Stortinget; det ejer en stærk politisk vilje til at føre en konsekvent langsigtet politik – uanset at den ikke er populær, når den stilles over for befolkningens ønsker om øjeblikkelig forbrugsud-

[1]) »Samarbejdsproblemer i Danmarks økonomiske politik«, 1956, s. 30.

[2]) samme sted, s. 86.

videlse. I Danmark har en tilsvarende politik ikke vist sig gennemførlig på grund af vanskelighederne ved at tilvejebringe en partikonstellation, der kunne danne basis for en varig flertalsregering.

Den norske regering besidder flere *beføjelser til detailreguleringer* af økonomien end regeringerne i andre europæiske lande. Det giver også regeringen en betydelig magtstilling, at *den offentlige sektor spiller en meget stor rolle* i økonomien; omkring $^1/_3$ af bruttonationalindkomsten passerer de offentlige kasser.

Renteniveauet for lange obligationer er steget lidt i de sidste par år, men det ligger stadig eksceptionelt lavt – på godt 3 pct., mens Danmark har et niveau på omkring 7, Sverige godt 4 og England ca. 5 pct.

Det lave renteniveau er ikke udtryk for, at der føres en ekspansiv kreditpolitik. Tværtimod er der i de sidste to år gennemført en række *kontraktive foranstaltninger,* men de spiller på andre midler end renten.

I begyndelsen af 1955 stod det klart, at der rådede et betydeligt *efterspørgselspres* i landet, som truede med at føre til valutakrise og pris- og lønstigninger. Regeringen *strammede* da *penge- og finanspolitikken,* udlånene fra statsbankerne til boligbyggeri og erhvervsliv blev skåret ned, og byggereguleringen skærpedes. Der indførtes investeringsskatter i form af maskintold og omsætningsafgifter inden for bygge- og anlægsvirksomheden. Under trusler om indgreb ad lovgivningens vej formåede regeringen banker, sparekasser og forsikringsselskaber til at gå med til en frivillig overenskomst i december 1955, gældende for 1956 og 1957. Stort set indebærer aftalerne, at udlånene ikke må stige, og at øgede indskud i stor udstrækning skal placeres i statslån. Også kredit- og hypotekforeningerne har man hånd i hanke med, idet de kun kan udbyde lån med finansdepartementets samtykke.

Statens finansieringsbehov (d.v.s. statens behov for penge til drifts- og anlægsbudgettet, til afdragene på statsgælden og til den betydelige statslige udlånsvirksomhed) blev reduceret fra 1954 til -55 gennem et større *overskud på drifts- og anlægsbudgettet* og fra 1955 til -56 ved *reduktion af udlånsvirksomheden.* Samtidig er en større andel af finansieringsbehovet dækket ved optagelse af statslån (på det indenlandske marked).

	Mill. norske kr.		
	1954	1955	1956
Statens finansieringsbehov	1026	678	365
heraf dækket ved optagelse af lån	581	697	590
– – – træk på Norges Bank	445	÷19	÷225

I »Økonomisk utsyn over året 1956«, udgivet af Statistisk Sentralbyrå i januar 1957, sammenfattes virkningerne af den kontraktive politik i 1955–56 således:

Beskæftigelsen i bygge- og anlægsvirksomheden er dalet med 10.000 mand fra 1954 til 1956. Hovedparten har fundet beskæftigelse i andre erhverv.

Fra 1955 til 1956 er produktionen i byggematerialeindustrien gået tilbage, mens der har været stigning i eksportindustrierne og de industrier, der på hjemmemarkedet er udsat for konkurrence fra importvarer (maskinfabrikker, skibsværfter og dele af konsumvareindustrien). Ialt er industriproduktionen fra 1955 til 1956 forøget med ca. 6 pct.

Hovedindtrykket er, at omstillingen af erhvervslivet er gået glat. Nationalproduktet målt i faste priser steg imidlertid kun med knap 3 pct., når man fraregner landbruget, og dette anser Sentralbyrået ikke for ret højt i betragtning af de gode afsætningsvilkår for eksporten.

Den samlede beskæftigelse er stadig høj, men arbejdsløsheden er dog lidt større end før, og specielt inden for industrien er beskæftigelsesstigningen næsten ophørt, en udvikling man skal tilbage til 1952–53 for at finde en parallel til.

Sentralbyrået konkluderer, at skadevirkningerne af den kontraktive politik må siges at være betydningsløse sammenlignet med fordelene ved den produktionsomstilling, der er opnået.

16.2.1957.
T.H.